

Reflexió a a HUN-REN-t érintő törvénymódosítással kapcsolatban az MTA vezetősége által 2026. augusztus 5-én kiadott közleményre

A HUN-REN Magyar Kutatási Hálózat átalakításának szándékát a Kormány az áprilisi országgyűlési választásokat követően bejelentette. Jelenleg dolgoznak a HUN-REN-ről szóló törvény módosításán, annak elfogadása – a kormányzati nyilatkozatok szerint – még az idén várható. A törvénymódosítással kapcsolatos munkába – a HUN-REN erre vonatkozó többszöri felajánlása ellenére – a minisztérium a HUN-REN Irányító Testületét, egyéb testületeit és vezetését nem vonta be.

A Magyar Tudományos Akadémia (MTA) vezetősége 2026. augusztus 5-én közleményt adott ki, amelyben kiemelte, hogy együttműködik a minisztériummal az új szabályozás kidolgozásában. Az MTA vezetősége összefoglalta azokat az alapelveket és célokat, amelyeknek álláspontja szerint meg kell határozniuk a kutatási hálózatra vonatkozó új szabályozás tartalmát. Az MTA közleményének megjelenése óta több kérdést kaptunk arra vonatkozóan, hogy az abban megfogalmazott alapelvek és célok mennyiben jelentenek újdonságot a HUN-REN jelenlegi szabályozásához és működéséhez képest. Az alábbiakban ezekre a kérdésekre kívánunk rövid, szakmai választ adni abban a sorrendben, ahogy az az MTA közleményében szerepel.

1. „Álljon helyre a kutatóhálózat egysége a bölcsészet- és társadalomtudományi kutatóközpontok visszatérésével.”

A HUN-REN kutatási hálózat jelenleg egy egységes természettudományi kutatóhálózat. Az ELTE bölcsészet- és társadalomtudományi kutatóközpontok visszatérése és újból egy egységet képező megközelítés új, bár történetileg korábban is követett megoldás.

Alapvetően szervezeti döntés kérdése, hogy mely kutatási intézmények tartoznak egy kutatóhálózatba. Ennek kialakításakor többféle szakmai és szervezeti szempont mérlegelhető. Az egyik lehetséges modell természetesen az, hogy valamennyi állami finanszírozású kutatási intézmény – tudományterülettől függetlenül – egyetlen hálózatba tartozzon. Az egységes szervezeti keret azonban önmagában nem határozza meg sem a kutatások és az innováció minőségét, sem az intézmények tudományos teljesítményét, és még az intézmények közötti tényleges együttműködést sem feltétlenül. Ehhez elsősorban megfelelő szakmai és finanszírozási feltételekre, állandó megújulásra és hajlandóságra van szükség. Üdvözlendő ezért a Kormány bejelentése a kutatás és innováció forrásainak növeléséről, valamint támogatandó az a célja, hogy a K+F ráfordítások meghaladják a GDP 2%-át, hosszabb távon pedig elérjék a 3%-os uniós célértéket. Ezeknek a részleteit majd a következő költségvetési törvényben láthatjuk.

2. „Átlátható és hatékony legyen a működés, ezért a döntéshozó testületben részt kell vennie a tudomány, az állam, a hálózatban dolgozó kutatók és a vállalkozói szféra képviselőinek.”

Az átláthatóság és a hatékonyság ma is érvényesülő cél és alapvető követelmény, amelyet a jogszabályok is egyértelműen előírnak. A HUN-REN és kutatási intézményeinek gazdálkodása, költségvetése és beszámolója a jogszabályok szerint nyilvános, a gazdálkodást a Felügyelőbizottság, valamint a jogszabályokban meghatározott külső és belső ellenőrzési mechanizmusok kontrollálják. A HUN-REN döntéseivel kapcsolatos kérdésekről a HUN-REN vezetése és az Irányító Testület

folyamatosan egyeztet a kutatási intézmények vezetőivel és a működési irányok közös meghatározása érdekében a hálózat együtt dolgozik.

A hatékonyság és az átláthatóság az MTA javaslataiban össze van kapcsolva a legfőbb döntéshozó testület összetételével, de utóbbi tulajdonképpen egy elkülönülő irányítási kérdés: az egyes szereplői körök képviselte önmagában nem garantálja sem az átláthatóságot, sem a hatékonyságot.

Az MTA javaslata a kormány, a hálózati dolgozók és a vállalkozói szféra bevonására a kutatási hálózat irányításába új elem. A kormány bevonása szakítana a jelenlegi, kormányzattól való szervezeti és döntéshozatali függetlenségre épülő modellel. A HUN-REN jelenlegi szabályainak egyik alapvető célja volt a tudomány kormánytól való függetlenségének és szabadságának biztosítása. Sőt, a törvény szerint az állam kötelessége védeni a HUN-REN magánjogi, szervezeti, vagyoni és működési autonómiáját. Ez természetesen nem zárja ki a kormányzattal való együttműködést a tudománypolitikai célokban és azok teljesítésében, de a jelenlegi HUN-REN irányításában politikának, politikusnak, kormányzatnak nincsen szerepe. A HUN-REN Irányító Testületének hét tagja az MTA elnöke és a tudománypolitikáért felelős miniszter által közösen és konszenzussal jelölt kiemelkedő kutató és innovációs szakember. Politikai tisztség, illetve meghatározott politikai tevékenység a tagsággal összeférhetetlen. A testület munkájában három, a kutatási intézmények vezetői által delegált főigazgató is részt vesz. Emellett pedig az Irányító Testület és az összes főigazgató együttesen is üléseznek és a hálózaton belüli stratégiai kérdéseket közvetlenül megvitatják. Az egyes kutatási intézményeket a főigazgatók teljes autonómiával vezetik és irányítják. Mindettől az MTA javaslata elfordulna.

Az MTA javaslata a dolgozók közvetlen képviselőre a legfőbb döntéshozó testületben új szabály lenne. A munkavállalói részvétel általában fontos egy szervezetben, de ennek nem kizárólagos formája a legfelső döntéshozó testületben való munkavállalói tagság. Ezt más érdekképviselői és konzultációs fórumok is biztosítják, így az érdekképviselői formák erre szolgálnak és általában a munkáltatóval való kapcsolatban a kutatási intézmények szintjén érvényesülnek. Összességében a kutatási hálózat irányításának és összetételének az autonómiára és a működésre gyakorolt hatása a készülő szabályozás részleteinek ismeretében lesz megítélhető. Az azonban a kutatási intézmények és a kutatók érdeke szempontjából is alapvető, hogy a szervezet átlátható és irányítható maradjon, ahol a felelősségek és a kötelességek egyértelműek és stabilak.

3. „A döntéshozó testület tagjait válasszák határozott időre és legyenek visszahívhatók.”

Ez a cél már ma is érvényesül: a jelenlegi HUN-REN-ben a döntéshozó testület tagjait határozott időre választják és visszahívhatók. Az Irányító Testület tagjai hat évre kapnak megbízást, megbízatásuk a törvény szerint megszüntethető.

4. „Közfinanszírozott maradjon (aminek nem egyetlen módja a költségvetési szervi, államháztartáson belüli működés).”

A közfinanszírozás ma is a kutatási hálózat sajátja. A kutatási tevékenység közfinanszírozása alapvető jelentőségű és az ország érdekét szolgálja. Ezt a jelenlegi rendszer biztosítja. Az állam a jelenlegi HUN-REN részére a 25 éves keretszerződésben és a 6 éves közfeladat-finanszírozási szerződésben (KFSZ) határozza meg a kutatási és innovációs tevékenység állami támogatását (*erről később is írunk*). A korszerű kutatás és innováció szempontjából azonban az is fontos, hogy a kutatási intézmények rugalmas gazdálkodási keretek között működhessenek, éven túl kötelezettséget vállalhassanak és hosszabb távra tervezhessenek, piaci bevételeket szerezhessenek, vállalkozásokkal együttműködhessenek, és kutatási eredményeik gazdasági

hasznosításában is érdekeltnek lehessenek. **A HUN-REN jelenlegi rendszerében ez adott.** A kutatási hálózat hatályos működési kerete kettős célt szolgál: biztosítja a közfeladatok ellátásának finanszírozását, miközben megteremti a kutatási intézmények rugalmas, a kutatás és az innováció sajátosságaihoz igazodó gazdálkodásának lehetőségét. Ezt mindenképpen indokolt a jövőre nézve is megtartani.

5. „A finanszírozást részben indikátorokhoz kell kötni, tudományterületenként differenciáltan - ennek kidolgozása a kutatóközpontok és egy tudományos tanácsadó testület közös feladata lesz.”

Ez a cél már ma is érvényesül: a HUN-REN kutatási hálózat finanszírozása részben jelenleg is indikátorokhoz és teljesítményhez kötött, illetve a kutatási intézmények maguk határozzák meg vállalásaikat és maguk priorizálnak az egyes indikátorok között. A HUN-REN állami finanszírozása a KFSZ alapján alapfinanszírozásból és teljesítményalapú finanszírozásból áll. Utóbbi esetében a kormány előre meghatározott teljesítmények eléréséhez kapcsolta a finanszírozást, ösztönözve a tudományos eredményességet, valamint a kutatások társadalmi és gazdasági hasznosulását. A HUN-REN kutatási hálózat 2026. évi állami támogatása 76 Mrd Ft, amiből 43 Mrd Ft alapfinanszírozás és közvetlenül a kutatási intézményekhez kerül, míg 33 Mrd Ft teljesítményalapú finanszírozás, amelynek mintegy 95%-a szintén közvetlenül a kutatási intézményekhez, illetve a kutatókhoz jut. A hatályos KFSZ négy csoportban összesen 18 indikátort határoz meg. Az indikátorkatalógus a kutatási hálózat egészére egységes, az egyes kutatási intézmények azonban saját szakmai profiljukhoz és lehetőségeikhez igazodva határozzák meg, hogy az egyes indikátorokból milyen teljesítést vállalnak. A teljesítményalapú finanszírozás feltételeit hálózati szinten kell teljesíteni, így az eltérő tudományterületeken működő intézmények különböző kompetenciái és teljesítményei kiegészítik egymást. Nem szükséges minden kutatási intézménynek ugyanazon indikátorok mentén, azonos teljesítményt nyújtania. A tudományterületenként differenciált indikátorrendszer – ahogy az MTA közlemény fogalmaz – természetesen szintén lehetséges megközelítés. Ez a jelenlegi modellhez képest elsősorban az indikátorok meghatározásának módszertanában jelentene változást és nem abban, hogy a kutatási intézményeknek igenis teljesíteni kell, ha az alapfinanszírozáson felül további forrásokat szeretnének. Amennyiben tudományterületenként külön határozzák majd meg az indikátorokat, akkor figyelni kell a teljesítménymérés összehasonlíthatóságára, illetve rendezni kell a hálózaton belül az intézmények közötti differenciálást. Ez már csak azért is szempont, mert az egyes tudományterületeken folyó kutatások finanszírozási igényei jelentősen eltérhetnek egymástól. A teljesítményalapú finanszírozásnak a kutatási intézmények között is igazságosnak kell lennie. A kiválóságot hálózati szinten is indokolt jutalmazni.

6. „A kutatóhelyek legyenek önálló jogalanyok, vállalhassanak köteleket, legyen vagyonuk, kötelezettségvállalási joguk, alapíthassanak gazdasági társaságot - amihez nem kell önálló jogi személynek lenniük, működőképes a magyar jog szerint kínált „szervezeti egység jogi személy” jogállás.”

Ez a cél már ma is érvényesül: a HUN-REN kutatási intézményei önálló jogi személyek, tevékenységükben autonómok, önálló gazdálkodást folytatnak, saját vagyonnal rendelkeznek, saját nevükben vállalhatnak kötelezettségeket, szerződéseket köthetnek és gazdasági társaságot alapíthatnak, irányítójuk és képviselőjük a főigazgató. Ennek jogi kereteit egymásra épülve és részletesen rendezi a HUN-REN törvény, a HUN-REN alapító okirata, az egyes kutatási intézmények alapító okiratai, valamint a HUN-REN és az intézmények szervezeti és működési szabályzatai.

7. „A munkáltatók a kutatóhelyek vezetői legyenek, és ezzel összefüggésben rendelkezzenek az általuk végzett kutatásokból származó szellemi tulajdon felett.”

Ez alapvetően ma is így van, de a hatályos HUN-REN törvény megfogalmazásának pontosítása indokolt lenne. A HUN-REN törvény a HUN-REN elnökét jelöli meg munkáltatóként a hálózat valamennyi munkavállalója tekintetében, miközben a munkáltatói jogok gyakorlását közvetlenül a kutatási intézmények főigazgatóihoz telepíti. A munkáltatói jogokat tehát – teljes egészében és bármilyen korlátozás nélkül – már ma is a főigazgatók gyakorolják a saját intézményeik munkavállalói tekintetében. A szabályozás egyértelműbb és a működéssel összhangban lévőbb lenne, ha a törvény a munkáltatói minőséget is a főigazgatókhoz kapcsolná.

A kutatásokból származó szellemi tulajdon tekintetében ma is fennáll a kutatási intézmények rendelkezési joga, amelyet a HUN-REN törvény és az ágazati törvények alapján a HUN-REN és a kutatási intézmények szervezeti és működési szabályzata is tartalmaz. Az elmúlt nyolc hónap tapasztalatai alapján azonban ezen területen indokolt lehet a jelenlegi törvényi szabályozás pontosítása. Ennél is fontosabb feladat a szellemi tulajdon egységes intézményi nyilvántartásának, megfelelő értékelésének, valamint pénzügyi és gazdálkodási kezelésének kialakítása. E téren a kutatási intézmények gyakorlatában jelentős eltérések vannak. Ezek áttekintését hálózati szinten megkezdjük, azonban a rendszer teljes körű kialakítása és következetes intézményi alkalmazása további erőfeszítéseket igényel.

8. „A költségvetési forrás felhasználásához igazodóan közbeszerzés-kötelesek legyenek - ez a jelen szabályozással is így van.”

A HUN-REN ma is a közbeszerzési szabályok hatálya alá tartozik: a HUN-REN és kutatási intézményei a jogszabályokban meghatározott esetekben és feltételek szerint közbeszerzésre kötelezettek.

9. „Erősíteni kell a közfeladatellátáshoz, a közpénzek felhasználásához kapcsolódó ellenőrzési funkciókat, így például biztosítani kell az információs törvény (Infotv.) szerinti szerződések nyilvánosságát”

Az információs törvény szerinti nyilvánossági követelmények ma is vonatkoznak a HUN-REN-re. A HUN-REN és kutatási intézményei az Infotv. hatálya alá tartoznak, ennek megfelelően kötelesek biztosítani a közérdekű és közérdekből nyilvános adatok megismerhetőségét, valamint teljesíteni a jogszabályban előírt közzétételi kötelezettségeket. A HUN-REN közérdekű adatokra vonatkozó tájékoztatása és a közzététel keretében nyilvánosságra hozott adatok a szervezet, illetve kutatási intézményeinek honlapjain elérhetőek.

10. „Az EU-s szabályok kritériumai szerinti »public body«-nak való megfelelés javasolt.”

A közjogi (public body) uniós minősítés általában összefügg egy kutatási hálózat vagy kutatási intézmény nemzeti jog szerinti jogállásával és annak szabályozásával. A „public body” -nak való megfelelés megítélése azonban az Európai Unió vonatkozó szabályai és az Európai Bizottság validációs gyakorlata alapján történik. A tervezett átalakítás során ezért indokolt együttesen mérlegelni, hogy a kutatási hálózat és a kutatási intézményei magyar jog szerint milyen jogállást kapnak és az megfelelt-e az uniós „public body” kritériumainak, valamint milyen előnyökkel, illetve korlátokkal jár az egyes lehetséges konstrukciók közötti választás. A „public body” minősítésre való törekvést össze kell hangolni azzal a szintén releváns szemponttal, hogy egy 21. századi kutatási

intézmény számára fontos a rugalmas, az államháztartáson kívüli, magánjogi keretek közötti működés és gazdálkodás lehetősége.

Az európai gyakorlatban eltérő példákat látunk. A jelenlegi HUN-REN-hez hasonlóan magánjogi (private body) kutatási hálózat például a német Fraunhofer-Gesellschaft és Max-Planck-Gesellschaft, Leibniz-Gemeinschaft, Helmholtz-Gemeinschaft, a finn VTT Technical Research Centre of Finland, a svéd RISE Research Institutes of Sweden, az osztrák Austrian Institute of Technology (AIT), a belga Interuniversity Microelectronics Centre (IMEC), valamint a spanyol TECNALIA Research & Innovation is.

11. „Az MTA ne csak a nevét és ingatlanait adja a hálózatnak, hanem az alapítói jogok gyakorlása mellett a hálózat vezetőtestületébe delegált tagjai révén segítse a kutatóhálózat stratégiaalkotását, az intézmények differenciált finanszírozásának és teljesítményértékelésének kidolgozását.”

A HUN-REN jelenlegi Irányító Testületének munkájában részt vevő tíz főből hét akadémikus. A HUN-REN jelenlegi Irányító Testületének tagjait is az MTA elnöke és a tudományért felelős miniszter közösen, konszenzussal jelölte. Az MTA tudományos közösségének képviselete a HUN-REN jelenlegi irányításában is meghatározó. A HUN-REN héttagú Irányító Testületének öt tagja az MTA köztestületének tagja, közülük négyen akadémikusok. Emellett az Irányító Testület munkájában tanácskozási joggal részt vevő három kutatóintézmény-vezető szintén akadémikus. Ők közösen vesznek részt a kutatási hálózat stratégiájának kialakításában, valamint a törvényben meghatározott egyéb kiemelt jelentőségű kérdések megtárgyalásában és eldöntésében.

A HUN-REN alapítói jogainak a MTA-hoz való telepítése új megközelítés a jelenlegi működési keretekhez képest és egy olyan döntés, amelyet a jogalkotó mindent mérlegelve és a kutatási hálózat érdekeit szem előtt tartva meg tud tenni.

Mindezt összegezve elmondható, hogy az MTA által a kutatási hálózat jövőbeli működésére megfogalmazott elvek és célok nagyrészt megegyeznek a HUN-REN jelenlegi szabályozásával és működésével. Az MTA vezetősége által felsorolt 11 pont közül lényegében két elem jelent érdemi változást: a kutatóhálózat MTA alá kerülése és az alapítói jogok MTA-hoz való telepítése, valamint az ELTE bölcsész- és társadalomtudományi kutatóközpontok integrálása a jelenlegi hálózatba. A többi megfogalmazott alapelv már ma is sajátja a HUN-REN Magyar Kutatási Hálózatnak.

Prof. Gulyás Balázs, a HUN-REN elnöke

Jakab Roland, a HUN-REN vezérigazgatója

Sajtókapcsolat:

- HUN-REN Kommunikáció
- media@hun-ren.hu

Eredeti tartalom: HUN-REN Magyar Kutatási Hálózat

Továbbította: Helló Sajtó! Üzleti Sajtószolgálat

Ez a sajtóközlemény a következő linken érhető el:

<https://hellosajto.hu/?p=32644>